

ارزیابی تناظر قانون مبارزه با مواد مخدر با سیاست های کلی نظام

مجموعه گزارش های راهبردی در حوزه مواد مخدر در راستای بررسی، تحلیل و تبیین ابعاد و مولفه های سیاست های کلی نظام طراحی شده است. هر آثر نتیجه یک پژوهش علمی و کاربردی تحلیلی است، که به یکی از ابعاد بنیادی و کاربردی سیاست ها توجه دارد. با توجه به اینکه سیاست های کلی در یازده محور بزرگ دایره های نظام را در حوزه مبارزه با مواد مخدر ارائه می دهد، بنابراین لازم است هر محور از دیدگاه دست اندرکاران، اساتید دانشگاه، پژوهشگران و مسئولین اجرایی مورد تأمل و بررسی قرار گیرد. کمیته تخصصی مبارزه با مواد مخدر مجمع تشخیص مصلحت نظام بنا بر این نظر به پژوهش ها و بررسی های انجام شده، پیرامون مولفه های اساسی سیاست های کلی یازده گانه به مناسبت هر محور تخصصی تحلیل ها و گزارشات راهبردی ارائه دهد.

گزارش راهبردی
کمیته مبارزه با مواد مخدر

سیاست پژوهی موادمفدر(4)

گزارش راهبردی

ارزیابی تناظر قانون مبارزه با مواد مخدر با سیاست‌های کلی نظام

نویسنده:

رضا معصومی راد

کمیته مبارزه با مواد مخدر
دبیر خانه مجمع تشخیص مصلحت نظام

ارزیابی تناظر قانون مبارزه با موادمخدر با سیاست‌های کلی نظام
● نویسنده: رضا معصومی‌راد ● زیر نظر: کمیته مبارزه با موادمخدر مجمع
تشخیص مصلحت نظام ● طراحی و چاپ: جامعه و فرهنگ ● شمارگان: 1000
نسخه

همه حقوق مترتب بر این اثر متعلق به کمیته مبارزه با موادمخدر مجمع تشخیص مصلحت نظام است. استفاده از مطالب مندرج در این گزارش با ذکر ماخذ بلامانع است.

مسئولیت محتوای این گزارش بر عهده نویسنده است.
هرگونه پیشنهاد را به آدرس ذیل ارسال نمایید:
کمیته مبارزه با موادمخدر مجمع تشخیص مصلحت نظام
تهران، بلوار میرداماد، نفت شمالی، بین کوچه چهارم و ششم، شماره 10
تلفن: 22277261

بسمه تعالی

رؤسای محترم قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران دامت توفیقاته با سلام و تحیت، سیاست‌های کلی در باب موادمخدر نهایی و ابلاغ گردید، ولی این نگرانی همچنان باقی است که دست اندرکاران، بلای بزرگ و تهدید عظیمی را که از این سو متوجه کشور است به درستی برآورده نکنند و بازهم مشکلات بر روی هم متراکم شود. لذا از آقایان محترم انتظار می‌رود که هر کدام سهم دستگاه خود در اجرائی کردن این سیاست‌ها را با سرعت و قاطعیت و بدون فوت وقت به مرحله ی عمل برسانند.

والسلام علیکم

سید علی خامنه‌ای

85/7/10

امریه رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای «مدظله العالی»
در مورد اجرای سیاست‌های کلی نظام در امر مبارزه با موادمخدر

فهرست مطالب

9	پیشگفتار
11	مقدمه
13	روش اجرای تحقیق
14	شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق
15	حجم نمونه و تعداد داوری‌های انجام شده در تحقیق
16	نتایج و یافته‌ها
20	پیشنهادهات
35	پیوست
35	1: سیاست‌های کلی نظام در امر مبارزه با موادمخدر، روانگردان و پیش‌سازهای آن
37	2: متن پیش نویس اصلاحی قانون مبارزه با مواد مخدر و ویرایش سوم، 1387-11-20

به نام خدا

پیشگفتار

یکی از دلایل پیچیده بودن معضل موادمخدر در کشور و در سراسر جهان، ارتباط آن با دیگر حوزه‌های زندگی و جامعه است، به گونه‌ای که می‌توان از رابطه موادمخدر با اقتصاد، سیاست، اجتماع، فرهنگ، امنیت و ... سخن گفت. انعکاس و برجسته سازی رابطه موادمخدر با همه شئون زندگی و به تعبیر بهتر «اجتماعی نشان دادن» این مساله برای تصمیم سازان و تصمیم گیران می تواند در درگیر ساختن ذهن مسئولان و مدیران کشور در بخش و رده‌های مختلف با این معضل و جلب مشارکت آنها در مقابله با این پدیده، بویژه در «امر سیاست‌گذاری» و «ارزیابی سیاست‌های کلی ابلاغی» نقش قابل ملاحظه‌ای داشته باشد.

واقعیت این است که به برکت انقلاب اسلامی، پرده از توطئه شومی به نام موادمخدر در کشور برداشته شد و امام راحل (ره) و مقام معظم رهبری همواره توجه ویژه‌ای به این مساله داشته‌اند و همه بخش‌های نظام را در کاهش اثرات زیانبار سوءمصرف و قاچاق موادمخدر و پیامدهای هزینه‌ساز آن مسئول دانسته‌اند. اما متأسفانه مرور زمان و مسائل جاری و محسوس، منجر به این می‌شود که این موضوع مهم گاهی اولویت خود را از دست داده و از منظر توجه مسئولان ذیربط خارج شود، که این غفلت پیامدهای زیانبار و گاه غیر قابل جبرانی برای کشور دارد. بنابراین لازم است از طرق مختلف مانع این فراموشی راهبردی شده و اهمیت و حساسیت مساله به طور مستمر برای مسئولان یادآوری گردد.

به رغم تلاش‌ها و هزینه‌های فراوانی که تاکنون جهت حل این معضل و یا کاهش آسیب‌های آن انجام شده، موضوع موادمخدر همچنان یک موضوع جدی و هشدار دهنده برای جامعه ایرانی است. از این رو تلاش برای مواجهه عالمانه، موثر و فراگیر با این معضل بیش از پیش ضروری می‌نماید. یکی از بخش‌هایی که همواره باید مورد توجه قرار گیرد، انجام پژوهش و اقدامات اندیشگی است. هر چه اندیشه ورزی در حوزه موادمخدر افزایش یابد (که در سیاست‌های کلی نظام نیز بر آن تاکید شده است) نتایج قابل قبول تر و موثرتری نیز بدست خواهد آمد. این گزارش از جمله گزارش‌های راهبردی تهیه شده در این کمیته است که به موضوع "ارزیابی تناظر قانون مبارزه با موادمخدر با سیاست‌های کلی نظام" پرداخته است. لازم است از زحمات جناب آقای رضا معصومی‌راد در تهیه این گزارش تقدیر و تشکر نمایم.

علی هاشمی

رئیس کمیته مبارزه با موادمخدر

مقدمه

اعتیاد به عنوان یکی از مسائل و معضلات بزرگ اجتماعی محسوب می‌شود که سالیان درازی است در جامعه ما ریشه دوانده و منابع انسانی و فرهنگی عظیمی را تحت تأثیر قرار داده و بسیاری از سرمایه‌های انسانی و نیروهای فکری جامعه را دچار ناکارآمدی و آسیب نموده است، مجموعه اقداماتی که چه به لحاظ سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری و چه به لحاظ اجرایی تقریباً به مدت یک قرن در کشور سابقه دارد نشان از عمق درگیری جامعه ما با این معضل دارد. عدم توفیق بخشی از این اقدامات و ناکارآمدی برخی از سیاست‌ها و قوانین، ضرورت تدوین سیاست‌های کلی نظام در امر مبارزه قاطع، جامع و فراگیر را با پدیده اعتیاد و قاچاق مواد مخدر در سطوح عالی نظام مطرح نمود و مجمع تشخیص مصلحت را برآن داشت تا نسبت به تدوین سیاست‌های کلان در این زمینه مبادرت نماید. پس از تصویب و ابلاغ این سیاست‌ها از طرف مقام معظم رهبری و به منظور هماهنگی و انسجام بین کلیه قوانین و مقررات و اقدامات اجرایی و قوای سه‌گانه و دستگاه‌های زیر مجموعه آنها مقرر گردید تا قانون مبارزه با مواد مخدر مورد بازنگری و اصلاح قرار گیرد تا سیاست‌های کلی نظام در امر مبارزه قاطع و فراگیر با مواد مخدر نافذ و اثربخش گردیده و اهداف آن محقق شود. چرا که سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری باید در راستای هم بوده و مجموعه منسجم و هماهنگی را در ابعاد و سطوح و زیر مجموعه‌های متعدد شامل شود و می‌بایست روح واحدی بر کلیه‌ی آن مجموعه حاکم باشد. بنابراین لازم است تا

همواره موازینی رعایت شود و ارزیابی‌هایی صورت گیرد تا نسبت به تحقق و وجود چنین انسجام و هماهنگی بین اجزای این سیاست‌ها و قوانین و همچنین اجرای آن اطمینان حاصل گردد. با توجه به این که سیاست‌های کلی نظام در رأس قرار دارند و می‌بایست قوانین، آئین‌نامه‌ها، بخش‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها در ذیل آن و در انطباق با آن قرار داشته باشند، لذا ضرورت بازنگری و اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر به منظور تحقق اهداف، سیاست‌های کلی مطرح گردید. با این ضرورت این پژوهش در کمیسیون مبارزه با مواد مخدر و قاچاق دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت و در کمیته تبیین قوانین و سیاست‌ها مطرح شد تا میزان انطباق پیش‌نویس قانون اصلاحی مبارزه با مواد مخدر و روانگردان (پورایش سوم پیش‌نویس قانون ابلاغ شده جهت استفاده در تحقیق به تاریخ 1387/11/20 مشتمل بر 120 ماده و 136 تبصره) با سیاست‌های کلی نظام در این زمینه مورد بررسی قرار گیرد. لذا پژوهش حاضر با هدف سنجش اعتبار پیش‌نویس قانون مبارزه با مواد مخدر و روانگردان به اجرا درآمد. این پژوهش به سنجش میزان تناظر پیش‌نویس اصلاحی قانون مبارزه با مواد مخدر با سیاست‌های کلی می‌پردازد و از این راه به اعتباربخشی آن کمک می‌نماید. همچنین این پژوهش مشخص می‌کند که هر یک از مواد قانون تا چه اندازه به اثربخش نمودن سیاست‌های کلی نظام در خصوص مبارزه با مواد مخدر کمک می‌نماید.

روش اجرای تحقیق

روش اصلی تحقیق کیفی است. تحقیقات کیفی در مواردی که بخواهیم به گونه‌ای هدفدار دیدگاه‌ها و نظرات متنوع را در حوزه خاصی کشف و معنا کنیم کاربرد دارند، در حالی که روش‌های کمی و پیمایشی این امکان را برای محقق فراهم نمی‌سازند. در روش‌های کمی پاسخگویان به شیوه‌ی تصادفی باید انتخاب شوند. تعمیم‌پذیر بودن نتایج پژوهش از اهمیت بالایی برخوردار است. چرا که قصد بر آن است تا قواعدی کلی برای جمع بزرگی استنتاج گردد. در حالی که در روش کیفی دیدگاه‌ها و نظرات مورد به مورد از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردارند، در روش‌های کیفی کشف قواعد کلی مورد توجه نیست، بلکه کشف تفاوت در دیدگاه‌ها و نظرات اهمیت دارد و معنا کردن موارد منحصر به فرد و توصیف دقیق و جامع همه‌ی ابعاد و زوایای آن مورد تأکید است.

در پژوهش حاضر کلیتی به نام پیش‌نویس اصلاحی قانون مبارزه با مواد مخدر مورد توجه است، این مجموعه خود یک مورد است، که نیازمند بررسی دقیق و همه‌جانبه است. در این بررسی هیچ چیز راجع به واحد مورد مطالعه از قلم نمی‌افتد. اگرچه اهداف خاصی با تصریح بیشتر مشخص شده‌اند، اما دست‌یابی به این اهداف خود مستلزم بررسی دقیق و جامع کل واحد مورد مطالعه (قانون) است.

از زاویه‌ای دیگر، اگر متخصصین جداگانه به بررسی قانون و بخش‌های مختلف آن مبادرت نمایند، امکان بحث و بررسی بین آنها و تبادل نظر فراهم نیست و تفاوت‌ها در درک و برداشت از قانون پیدا نخواهد شد. لذا در گردآوری داده‌ها و جمع‌آوری اطلاعات لازم از

تکنیک کیفی دیگری با عنوان بحث گروهی متمرکز استفاده شد. همچنین انتخاب داوران و متخصصان تصادفی نبوده بلکه هدفدار صورت گرفته است. لذا روش کلی تحقیق کیفی است و تکنیک مورد استفاده در آن مطالعه موردی و بحث گروهی است.

شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق:

در این پژوهش 3 شاخص کلی اندازه‌گیری شد که هر یک از آنها از طریق متغیرهای جزئی‌تر محاسبه گردید.

1 - شاخص تناظر (انسجام و هماهنگی بیرونی)

2 - شاخص اثربخشی و کارآیی

3 - شاخص انسجام و هماهنگی درونی

جهت اندازه‌گیری هر سه شاخص از مقیاس ترستون استفاده گردید و از داوران که افراد صاحب‌نظر در هر حوزه تخصصی هستند، خواسته شد تا نسبت به میزان تناظر مواد قانون با سیاست‌های کلی، اثربخش بودن مواد قانون در تحقق اهداف سیاست‌ها و میزان هماهنگی و انسجام درونی بین مواد قانون در هر بخش داورى و قضاوت کنند. ارزیابی داوران در یک مقیاس مدرج 11 درجه‌ای از 1 تا 11 پرسیده شد که نمره 1 به معنای تناظر (انسجام) اثربخشی کمتر و 11 به معنای تناظر (انسجام) اثربخشی بیشتر است.

لازم به ذکر است که شاخص اثربخشی به منظور مناسبت یافتن با مقیاس فاصله‌ای به درصد تبدیل شد و در توصیفات آماری از این واحد سنجش استفاده گردید.

علاوه بر 3 شاخص کلی فوق که به تفکیک برای هر یک از مواد پیش‌نویس قانون اصلاحی سنجیده شد، متغیرهای دیگری نیز به شرح زیرمورد اندازه‌گیری قرار گرفت:

1- میزان جامعیت و کفایت مواد و تبصره‌های قانون در هر بخش در تحقق محورها و اهداف سیاست‌های کلی نظام در امر مبارزه با مواد مخدر.

- 2- اعتبار صوری هر ماده از قانون و تبصره‌هایش که از طریق آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد.
- 3- اعتبار محتوایی هر ماده از قانون و تبصره‌هایش که از طریق آزمون تحلیل عاملی مورد محاسبه قرار گرفت.
- 4- اعتبار سازه‌ای هر ماده از قانون که از طریق سنجش همبستگی بین مواد مربوط به هر بخش به عنوان یک شاخص با تک تک مواد همان بخش مورد اندازه‌گیری قرار گرفت.
- 5- ارزش و جایگاه هر یک از مواد قانون در انطباق و تناظر مواد قانون با سیاست‌های کلی نظام.

حجم نمونه و تعداد داورهای انجام شده در تحقیق:

در این پژوهش هر یک از مواد قانون به صورت جداگانه به معرض ارزیابی و داورى نهاده شده است. تعداد داوران و متخصصانی که هریک از مواد قانون را ارزیابی نمودند یکسان نیست، برخی از مواد توسط 13 داور ارزیابی شده، برخی توسط 10 داور، برخی توسط 9 داور و برخی نیز توسط 17 داور ارزیابی شده است.

در مجموع تعداد 59 دفترچه تکمیل و استخراج گردید که حاوی 1287 پرسشنامه ارزیابی مواد قانون مبارزه با مواد مخدر بود. تعداد نمونه‌ها به تفکیک دفترچه و داوران و همچنین تعداد برگه‌های داورى تکمیل و استخراج شده در جدول زیر ارائه گردیده است:

تعداد نمونه‌های تحقیق

شماره دفترچه	عنوان دفترچه	تعداد داوران	تعداد ماده	تعداد داورى‌ها به تفکیک مواد
1	پیشگیری و مشارکت‌های مردمی	10	12	120
2	درمان	13	17	221
3	جرایم و مجازات‌ها	9	34	306
4	اقدامات ضابطان، دادسرا و دادگاه	10	47	470
5	تشکیلات و ساختار	17	10	170
	جمع	59	120	1287

نتایج و یافته‌ها:

نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که از نظر کارشناسان و متخصصان حوزه‌های مختلف، پیش‌نویس قانون مبارزه با مواد مخدر از اعتبار درونی و اعتبار بیرونی لازم و جامعیت برخوردار و به لحاظ محتوا دربردارنده همه‌ی مباحث لازم و چیزی را تقریباً مورد غفلت قرار نداده است.

سه شاخص عمده در این تحقیق درباره‌ی مواد قانون و بخش‌های مختلف آن اندازه‌گیری شد که عبارتند از :

- 1- تناظر قانون با سیاست‌های کلی نظام
  - 2- سازگاری درونی بین مواد قانون
  - 3- اثربخشی قانون در تحقق اهداف سیاست‌های کلی
- سنجش سه شاخص فوق با این استدلال همراه بوده است که یک قانون جامع و کامل ابتدا باید دارای اعتبار درونی باشد، یعنی این که:
- 1- بین اجزاء آن سازگاری وجود داشته باشد،
  - 2- اجزاء آن با هم تداخل نداشته باشند،
  - 3- بین اجزاء آن تعادل وجود داشته باشد و به همه‌ی بخش‌ها متناسب با اهمیت، جایگاه و تأثیرشان در قانون توجه شده باشد (به این معنی که بخش درمان کوچک نباشد و بخش جرائم و مجازات‌ها بسیار بزرگ)،
  - 4- از جامعیت و شمول لازم برخوردار باشد، به این معنی که با توجه به سوابق و تجارب موجود چیزی از قلم نیفتاده باشد.

ممکن است قانون از اعتبار درونی برخوردار باشد اما این برای اعتبار و قابلیت اتکاء¹ آن کافی نیست. برای این که اعتبار قانون احراز شود باید با یک ملاک بیرونی سنجیده شود. معیاری که البته باید خود از اعتبار و مشروعیت لازم برخوردار باشد. در این پژوهش معیار معتبری که ملاک مقایسه قرار گرفته، سیاست‌های کلی است، و از دو بعد این مقایسه صورت گرفت. اول از حیث وجود تناظر قانون با این سیاست‌ها و دوم از حیث اثربخشی و کارآمدی مواد قانون در تحقق اهداف آن. چرا که صرف وجود تناظر کافی نیست. ممکن است دو ماده‌ی مختلف و متفاوتی مطرح شوند که هر دو با سیاست‌های کلی

متناظر باشند اما یکی به لحاظ اثربخش نمودن سیاست‌های کلی کارآیی بیشتری داشته باشد.

نتایج به دست آمده حاکی از مقبولیت قانون در هر سه شاخص فوق‌الذکر می‌باشد، با این تذکر که میزان تناظر، سازگاری و همچنین اثربخشی در مورد همه‌ی مواد یکسان نبوده و در تعدادی از آنها در حد متوسط و تعداد بسیار معدودی در سطح ضعیف بوده است که به طور اجمال و به تفکیک هر بخش تلخیص شده و در نهایت پیشنهادات اصلاحی برای موادی از قانون که از نظر داوران محل اشکال و انتقاد بودند، مطرح می‌گردند.

ماده 1 قانون که به تعاریف و کلیات اختصاص داشت به طور جداگانه مورد ارزیابی داوران مختلف قرار گرفت و هیچ یک از تعاریف مندرج در این ماده مشکل عدم تناظر، عدم سازگاری و یا عدم اثربخشی در تحقق سیاست‌ها را نداشت. کلیه تعاریف از اعتبار درونی و بیرونی لازم برخوردار بودند و نتایج حاصل از آزمون آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی مؤید این مطلب است. لازم به ذکر است که برخی از اصلاحات در مورد این تعاریف مطرح شده‌اند که در بخش پیشنهادات آمده است.

نتایج خلاصه مربوط به سنجش تناظر، سازگاری و اثربخشی مواد مربوط به بخش پیشگیری و مشارکت‌های مردمی به شرح جدول زیر است، که نشان می‌دهد هیچ یک از مواد این دو بخش مشکل عدم تناظر، ناسازگاری و یا عدم کارآیی را ندارند.

تناظر، سازگاری و اثربخشی مواد
بخش پیشگیری و مشارکت‌های مردمی قانون

ردیف	اثربخشی		سازگاری		تناظر		شماره ماده	ردیف
	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین		
+	81.8	75.8	10	9.5	9	8.33	2	1
+	81.8	75.8	10	10	9	8.3	3	2
+	91	81.8	11	10.6	10	9	4	3
+	91	84.8	10	9.9	10	9.3	5	4
+	81.8	78.8	10	9.8	9	8.7	6	5
+	81.8	80.8	10.5	10.1	9	8.9	7	6
+	91	81.8	10.5	10.3	10	9	8	7
+	91	80.8	10	10.1	10	8.9	9	8
+	91	79.8	10	8.7	10	8.8	10	9
+	91	84.8	11	10.6	10	9.3	28	10
+	91	85.9	11	10.6	10	9.4	29	11

محاسبات صورت گرفته در خصوص مواد مربوط به بخش درمان نیز مشکلی را در زمینه عدم تناظر مواد این بخش با سیاست‌های کلی، سازگاری درونی بین مواد آن و یا اثربخشی آن در تحقق سیاست‌های کلی نشان نمی‌دهد. نتایج خلاصه مربوط به سنجش تناظر، سازگاری و اثربخشی مواد مربوط به بخش درمان به شرح جدول زیر است، که مؤید ادعای فوق می‌باشد.

تناظر، سازگاری و اثربخشی مواد بخش درمان قانون مبارزه با مواد مخدر

ردیف	اثربخشی		سازگاری		تناظر		شماره ماده	ردیف
	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین		
+	100	91.9	11	10.6	11	10.1	11	1
+	90.9	88.9	10	10.1	10	9.8	12	2
+	100	95	11	10.4	11	10.4	13	3
+	90.9	92.9	11	10.6	10	10.2	14	4
+	90.9	87.9	11	10.4	10	9.7	15	5
+	91	87.9	11	10.7	10	9.7	16	6
+	91	91.9	11	10.7	10	10.1	17	7
+	91	86.9	10	9.9	10	9.6	18	8
+	91	83.8	10	10	10	9.2	19	9
+	91	91	11	10.6	10	10	20	10
+	91	89.9	11	10.4	10	9.9	21	11
+	100	95	11	9.9	11	10.4	22	12
+	100	91	11	10.3	11	10	23	13
+	91	88.9	11	10.6	10	9.8	24	14
+	100	96	11	10.3	11	10.6	25	15
+	100	94.9	11	10.6	11	10.4	26	16
+	100	93.9	11	10.4	11	10.3	27	17

نتایج تحقیق در خصوص مواد بخش جرائم و مجازات‌ها حاکی از ضعیف بودن تناظر و تا حدودی اثربخشی مواد 40، 41، 44، 59 با سیاست‌های کلی است. اما این به معنای عدم تناظر مطلق این مواد با سیاست‌ها نیست، بلکه میزان تناظر در حول و حوش نمرات 5 تا 8 قرار داشت. البته در خصوص شاخص سازگاری درونی، این مواد مشکلی نداشتند.

در بین مواد بخش مربوط به اقدامات ضابطان، دادسرا و دادگاه، نتایج تحقیق حاکی از این است که مواد 78، 79، 83، 95، 100 و 106 به لحاظ تناظر با سیاست‌های کلی و اثربخشی آن با مشکلاتی مواجه می‌باشند و داوران پیشنهادات خود را مبنی بر رفع این مشکلات مطرح نمودند که در بخش پیشنهادات تحقیق ارائه شده‌اند. البته این مواد به لحاظ سازگاری درونی با مشکل خاصی مواجه نمی‌باشند.

در بین مواد بخش مدیریت، ساختار، منابع و امور متفرقه که مواد 111 تا 120 قانون را به خود اختصاص داده است، ماده 112 و تا

حدودی نیز ماده 119 نیاز به اصلاح و بازنگری دارد. این دو ماده در شاخص‌های تناظر و اثربخشی ارزیابی نسبتاً متوسطی دریافت نمودند و نمره تناظر آنها 7 و یا کمتر از آن و نمره اثربخشی آن نیز کمتر از 70 درصد قرار دارد.

نتایج فوق نشان داد که در مجموع پیش‌نویس تهیه شده از استانداردهای لازم برخوردار بوده و اگر بخواهیم معیار میانه 6 را برای تناظر ملاک قرار دهیم تقریباً می‌توان گفت که هیچ یک از مواد قانون نه تنها مشکل اعتبار درونی (سازگاری درونی) نداشت، بلکه دارای مشکل اعتبار بیرونی نیز نبود. اما در خصوص موادی که نمره تناظر یا اثربخشی آنها (اعتبار بیرونی) در حد متوسط بود، در بحث‌های گروهی پیشنهادهای مطرح شد که در نظر گرفتن آنها در اصلاح نهایی قانون، نظر داوران را در خصوص اعتباربخشی تأمین می‌نماید.

پیشنهادهات:

در این بخش خلاصه نظرات داوران در خصوص اصلاحات مورد نظر آنها در متن قانون ارائه می‌شود که براساس آن می‌توان اعتبار لازم را به قانون فوق بخشید.

در تعریف کاهش آسیب، نظر داوران بر این است که باید مداخلات اجتماعی مانند حمایت از خانواده و ایجاد کار و شغل هم باید به آن اضافه شود.

در تعریف اموال، اموال معنوی مورد تشکیک قرار گرفته و نظر بر این است که این واژه حذف شود.

در تعریف مخبر، استدلال بر این است که چون مخبر همکاری عملیاتی ندارد، لذا بهتر است واژه عملیاتی حذف گردد. همچنین پیشنهاد شده به جای کلمه افراد از واژه اشخاص استفاده شود.

در تعریف پولشویی نظر بر این است که دامنه این مفهوم وسیع می‌باشد و بهتر است به قانون مبارزه با پولشویی در تعریف آن ارجاع داده شود.

در تعریف قاچاق نظر بر این است که عبارت ترک فعل قانونی بهتر است حذف شود.

مفاهیمی همچون تملیک و تملک بلاعوض هم بهتر است در کنار مفاهیم خرید و فروش و در اختیار گذاردن تعریف شود و یا به آن تعاریف اضافه شود.

در خصوص ماده 2: نظر داوران بر این است که پیشگیری، اختصاص به دستگاه‌های مشخصی ندارد، بلکه همهٔ بخش‌ها و نهادها باید در انجام آن اهتمام داشته باشند و باید به صورت تکلیفی تعریف شود که همهٔ افراد، خانواده‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها، ادارات، شرکت‌ها، مطبوعات، رسانه‌ها و ... خود را موظف به پیگیری آن بدانند.

لذا پیشنهاد انشاء ماده 2 به شرح زیر مطرح شد:

ماده 2: کلیه سازمان‌ها و نهادهای دولتی، خصوصی، عمومی و همچنین یکایک آحاد جامعه موظف به اجرای وظایف مندرج در این قانون و همچنین اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های مصوب ستاد در امر پیشگیری اولیه، ثانویه و ثالثیه از سوء مصرف و قاچاق مواد مخدر، روان‌گردان و پیش‌سازهای آن هستند.

در خصوص ماده 3: نظر داوران بر این است که نیازی نیست فهرست فعالیت‌ها و وظایف مربوط به پیشگیری به تفکیک برای هر سازمانی احصاء و تعریف شود، بلکه بهتر است نام دستگاه‌های مؤثر در پیشگیری فهرست شود و وظایف آنها در امر پیشگیری به آئین‌نامه یا برنامه‌ی جامع پیشگیری که توسط ستاد مبارزه با مواد مخدر و با مشارکت همهٔ دستگاه‌های مؤثر در پیشگیری تدوین خواهد شد، ارجاع داده شود.

در خصوص ماده 4: نظر بر این است که حداقل دو درصد توجیه ندارد.

در خصوص بند 3 ماده 4 گفته شده که به جای تأسیس دانشگاه یا دانشکده‌ی مرتبط با امور کاهش تقاضا، دانشکده آسیب‌های اجتماعی و اعتیاد قید گردد.

از نظر داورهای صورت گرفته در ماده‌ی 5، نقش وزارت ارشاد بسیار کم‌رنگ دیده شده است، در حالی که این وزارت‌خانه نقش بسیار مهمی در تغییر نگرش، تغییر عادات، باورها، فرهنگ عامه و ... نسبت به مواد مخدر دارد.

در مورد تبصره 6 این ماده نیز نظر بر این است که 6 درصد از بودجه کل مبتنی بر استدلال و توجیهی منطقی نبوده و از این رو قابل اجرا نیست.

در خصوص ماده 7: نظر داوران محترم بر این است که اولاً علاوه بر سازمان صدا و سیما، سایر رسانه‌های صوتی و تصویری و نوشتاری از قبیل سینما، تئاتر، مطبوعات، روزنامه‌ها، ناشران و مؤلفان و همچنین پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و ... همه در تغییر نگرش‌ها و باورهای نادرست در مورد مواد مخدر نقش دارند و باید به وظیفه و نقش آنها هم تأکید شود. به علاوه در خصوص تبصره این ماده نیز نظر بر این است که قید دو درصد از وقت‌های پخش آگهی استدلال منطقی ندارد.

در خصوص ماده 8: نظر بر این است که ستاد کل نیروهای مسلح باید اهتمام بیشتری به امر پیشگیری داشته باشد و کلیه‌ی زمینه‌های گرایش به مصرف مواد مخدر را در محیط‌های نظامی و انتظامی از بین ببرد، نظر کارشناسان این بود که چون طبق شواهد تجربی و پژوهشی، درصد بالایی از تجارب اولین مصرف مربوط به دوران سربازی بوده است، این نشان می‌دهد که در محیط‌های نظامی زمینه‌ها برای گرایش به سوءمصرف مواد اعتیادآور فراهم‌تر است و جا دارد ستاد کل نیروهای مسلح شرایطی را فراهم آورد تا خدمت نظامی در محیطی بانشاط، توأم با مهارت‌آموزی و تقویت سطح معلومات و آگاهی‌های علمی و عمومی صورت پذیرد.

در خصوص ماده 9: نظر بر این است که علاوه بر سازمان تبلیغات اسلامی، حوزه‌های علمیه نیز وظیفه دارند تا در تربیت طلاب و مبلغین و مداحان و واعظان به ایجاد نگرش منفی نسبت به اعتیاد و مواد مخدر توجه داشته باشند و عندالزوم در برنامه‌های آموزشی

خود، به آن اهتمام ورزند و آگاهی‌های لازم را در اختیار طلاب قرار دهند.

در خصوص ماده 10: نظر بر این است که تأکید بر دانش‌محوری نیازی نیست، زیرا این وزارتخانه‌ها غیر از این کار دیگری نمی‌کنند. همچنین نظر بر این است که تهیه برنامه جامع پیشگیری از اعتیاد به عنوان وظیفه ستاد مبارزه با مواد مخدر تعریف شود که باید با مشارکت وزارتخانه‌های بهداشت، علوم تحقیقات، سازمان تبلیغات، ارشاد، آموزش و پرورش و صدا و سیما، صورت پذیرد. در مورد تبصره این ماده نیز نظر بر این است که مهلت زمانی 3 ماه برای تهیه برنامه جامع پیشگیری کوتاه است.

همچنین برخی از داوران معتقدند که تهیه برنامه جامع پیشگیری توسط ستاد با جلب مشارکت وزارتخانه‌های علوم، بهداشت، آموزش و پرورش و ... صورت گیرد. مهلت تهیه برنامه جامع پیشگیری هم ظرف 3 ماه امکان‌پذیر نیست، بهتر است مهلت بیشتر تعیین شود. در خصوص ماده 11: عبارت «یا پزشکان دوره دیده دارای مجوز» هم پس از «سازمان‌های مردم نهاد درمان و کاهش آسیب» اضافه گردد. پیشنهاد شده که به ماده 15 یک تبصره به شرح زیر اضافه شود:

تبصره: هزینه درمان و کاهش آسیب مطابق تعرفه‌ای که به موجب آئین‌نامه‌ای که ظرف مدت سه ماه پس از تصویب این قانون توسط دبیرخانه ستاد با همکاری وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و رفاه و تأمین اجتماعی تهیه و به تصویب ستاد می‌رسد، تعیین و توسط مراکز موضوع این بخش از قانون، از معتادین اخذ می‌شود.

در ماده 16 سطر اول پس از «معاینه و آزمایش ادواری» عبارت «کارکنان خود» آورده شود.

در ماده 18: لازم است، خیابان‌ها، معابر و پارک‌ها نیز به عنوان محیط‌های عمومی ذکر شود و در خصوص تعیین محدوده حریم در ماده 18 نظر بر این است که تعیین حریم مفید و لازم نیست و بهتر است حذف شود و لذا این ماده به شرح زیر اصلاح گردد:

ماده 18: هرکس با مصرف مواد موضوع این قانون در محیط‌های عمومی از قبیل: مجتمع‌های مسکونی، تجاری، اداری، مراکز آموزشی، هتل‌ها، مراکز اقامتی، اماکن ورزشی، تفریحی، فرهنگی، مذهبی، پادگان‌ها، پارک‌ها، معابر، خیابان‌ها و ... برای دیگران ایجاد مزاحمت نماید و بدین خاطر از آنان نزد ضابطان قضائی شکایت شود، ضابط قضایی مکلف است نسبت به تهیه گزارش اقدام و پس از احراز مزاحمت مراتب را به واحد ویژه قضائی درمان‌مدار موضوع ماده (22) این قانون تقدیم نماید، در صورت اثبات مرتکب علاوه بر مجازات مقرر در سایر قوانین و مجازات مقرر برای مصرف غیرقانونی و یا صدور حکم بر ترک اجباری اعتیاد به مجازات‌های زیر نیز محکوم می‌شود:

بار اول به ده میلیون ریال جزای نقدی.

بار دوم به پنجاه میلیون ریال جزای نقدی و در صورت تکرار برای بار سوم به بعد ضمن درج مشخصات و سوابق در بایگانی جنایی کشور، تعداد دفعات، ضرایب اعمال مجازات خواهد بود.

در ماده 19 سطر دوم پس از اطلاعات شخصی مذکور کلمه «توسط» اضافی بوده و لذا حذف شود.

صدر ماده 24 به شرح زیر اصلاح شود:

ماده 24: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است در اظهارنظر کارشناسی خود برای اصلاح و تغییر در فهرست‌های ضمیمه این قانون به ستاد براساس معیارهای زیر اقدام نماید:

ماده‌ای که به واسطه نوع و ماهیت ذاتی یا عارضی موجب وابستگی جسمی یا روانی انسان به مصرف آن شود.

وجود شواهد معتبر علمی و تجربی ناظر بر قابلیت سوء مصرف ماده در انسان و یا به مخاطره افتادن سلامت عمومی در اثر گسترش مصرف نابه جای آن.

مواد موضوع معاهدات و توافقات بین‌المللی مورد پذیرش جمهوری اسلامی ایران در زمینه کنترل موادمخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای مربوطه.

ماده‌ای که با اعلام مراجع ذی‌ربط بین‌المللی مورد پذیرش جمهوری اسلامی ایران نظیر هیأت بین‌المللی کنترل مواد مخدر نظیر کمیسیون مواد مخدر، دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرائم سازمان ملل متحد در زمره مواد تحت کنترل بین‌المللی محسوب و پیرو مراحل لازم قانونی به عنوان ماده موضوع این قانون تصویب و اعلام می‌شود. موادی که به عنوان پیش‌ساز در ساخت مواد موضوع این قانون به کار می‌روند.

ماده 25 سطر دوم، پس از کلمه همچنین «آنها» اضافی است و لذا حذف شود. پیشنهاد شده، متن ماده 25 و تبصره‌های آن به شرح زیر انشاء گردد:

ماده 25: تولید یا ساخت یا ترکیب یا خرید یا ورود یا عرضه یا عرضه برای فروش یا فروش یا ارسال یا حمل یا نگهداری یا توزیع یا صدور یا ترانزیت یا مصرف و یا سایر اقدامات و معاملات مواد موضوع این قانون حسب مورد برای مصارف علمی، پزشکی، صنعتی و برنامه‌های مصوب درمان و کاهش آسیب و یا فرآورده‌های اولیه تولید دارو مستلزم اخذ مجوز مخصوص و پروانه و موافقت قبلی براساس آئین‌نامه‌ای که بنابر موضوع به پیشنهاد وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، رفاه و تأمین اجتماعی، علوم، تحقیقات و فن‌آوری، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، صنایع و معادن به تصویب ستاد می‌رسد، مجاز است.

تبصره 1: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است با رعایت تبصره یک ماده 11 متناسب با نوع مواد مصرفی نسبت به تأمین و عرضه داروهای جایگزین حاوی مواد موضوع این قانون برای درمان و کاهش آسیب مطابق آئین‌نامه‌ای که به تصویب ستاد می‌رسد در اختیار مراکز مجاز قرار دهد.

تبصره 2: گمرک مکلف است نسبت به کنترل مبادی رسمی انتقال اقلام به کشور و یا خارج از کشور تدابیر لازم برای نظارت و کشف محموله‌های غیرقانونی را اتخاذ نموده و سریعاً مراتب انتقالات

غیرقانونی و یا مشکوک را به نزدیک‌ترین واحد پلیس تخصصی اعلام نماید.

از نظر اغلب کارشناسان و داوران، ماده 41 مورد بحث قرار گرفته و نظر غالب این است که ذکر ماده‌ای جداگانه برای مجازات شلاق مناسب نیست، برخی بر این باورند که این مجازات بهتر است در ذیل مواد مربوط به آن یعنی مواد 30 تا 33 و 35 تا 40 آورده شود و برخی نیز بر حذف مجازات شلاق به دلیل بی‌تأثیر بودن آن تأکید دارند.

در ماده 45 با توجه به صدر ماده که در مورد اتباع ایرانی است، ذکر مجدد «در مورد اتباع ایرانی» در سطر دوم اشکال ویرایشی دارد. در ماده 49 پس از «چنانچه ضرورتی بر الحاق به پرونده متهم وجود نداشته باشد» عبارت «پس از بررسی و حکم قضایی» تصریح شود. ماده 50: واژه مرتکب در ابتدای سطر دوم ماده 50 اضافی است. همچنین نظر بر این است که به دلیل وجود قانون جداگانه‌ای برای مجازات جرم پول‌شویی، بهتر است به قانون مذکور ارجاع داده شود. در خصوص ماده 55: نظر بر این است که این ماده تکراری است و می‌تواند با ماده 54 ادغام شود و یا به صورت تبصره‌ای در ذیل ماده 54 ذکر شود.

ماده 58 نیز به نوعی تکرار ماده 43 ارزیابی شده و نظر بر این است که موضوع «معاونت در جرم» در یک ماده مورد بحث قرار گیرد و مجازات آن مشخص گردد.

ماده 59: عبارت «حساس دولتی» به «مشاغل حساس دولتی» اصلاح شود. به علاوه مشاغل حساس دولتی نیز تعریف نشده و بهتر است در غالب یک تبصره محدوده این مشاغل معین شود.

نظر دیگر در خصوص ماده 59 مبتنی بر استدلال زیر بر حذف آن تأکید دارد. با توجه به وجود قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء مصوب 67 و همچنین مقررات مربوط به آزادی مشروط در قانون مجازات اسلامی، وجود ماده 59 زائد است.

ماده 65: در ابتدای ماده بعد از کلمه «عالمأ» عبارت «عامداً» به «مباشرت یا معاونت» اضافه شود.

در سطر اول بعد از کلمه «قانون» حرف «و» حذف گردد، همچنین حرف «و» بعد از کلمات «ادوات»، «اسناد»، «مدارک»، «اشیاء» نیز حذف شود تا متن ماده رساتر و روان تر گردد.

تبصره 3 ماده 65، کلمه «مواجه» به «مواجهه» اصلاح شود.

اصلاحات در مورد ماده 66 به شرح زیر مطرح شده است:

از آنجا که طبق ماده 65 وظیفه مبارزه با کلیه جرائم موضوع این قانون به نیروی انتظامی واگذار گردیده، بنابراین در صدر ماده 66 بهتر است پس از عبارت «مکلف است» عبارت «ضمن هماهنگی با نیروی انتظامی» اضافه گردد.

همچنین پس از عبارت تعقیب، واژه «منهدم نموده» حذف و به جای آن توقیف و مواد مکشوفه را به همراه اطلاعات به دست آمده و عوامل دستگیر شده به مراجع ذیصلاح قضایی تحویل داده اضافه شود.

در خصوص ماده 73 نظر داوران بر این است که موضوع مندرج در این ماده، در قانون آئین دادرسی کیفری پیش‌بینی گردیده، بنابراین نیاز به درج این ماده در قانون نیست، لذا بهتر است این ماده به همراه تبصره آن حذف گردد.

پیشنهادات اصلاح برای ماده 74: عبارت «قرار مذکور در هیچ یک از مراحل رسیدگی تا یک‌ماه قابل تبدیل نیست» حذف و به منظور هماهنگی این ماده با ماده 35 قانون آئین دادرسی کیفری، به عبارت زیر جایگزین شود: «و تا صدور حکم بدوی ادامه خواهد یافت مشروط به این که مدت آن از حداقل مدت مجازات مقرر قانونی جرم ارتكابی تجاوز نکند. در صورت صدور حکم بدوی مبنی بر محکومیت، بازداشت تا صدور حکم قطعی و اجرای حکم ادامه خواهد یافت.»

بخشی از بند 3 در بند ب ماده 35 قانون آئین دادرسی کیفری پیش‌بینی شده است و بخش دیگر بند 3 نیز نیاز به اصلاح دارد. لذا بند 3 فعلی حذف و عبارت زیر جایگزین آن شود.

در خصوص ماده 75: این نظر مطرح گردیده که ممکن است متهمین در حد فاصل بین ارتکاب جرم تا زمان دستگیری اقدام به انتقال اموال خود به نام همسر و فرزندان یا بستگان خود نمایند. برای جلوگیری از خدعه مرتکبین بهتر است تبصره‌ای اضافه شود تا این اموال نیز مشمول ماده 75 شوند.

در خصوص ماده 76 پیشنهادات زیر مطرح شده است:

مهلت اعتراض به قرار به 10 یا 20 روز تقلیل یابد.

بخش انتهایی ماده ، یعنی عبارت «تصمیم دادگاه در این خصوص و ...» الی آخر، حذف گردد. زیرا معمولاً رأی دادگاه در رسیدگی به اعتراض نسبت به قرارهای صادره از سوی دادسرا قطعی است.

عبارت زیر به انتهای ماده افزوده گردد:

«در صورت نقض قرار دادسرا و یا صدور حکم قطعی مبنی بر براءت متهم، کلیه اموال توقیفی تحویل مالک خواهد گردید.»
پیشنهاد ارائه شده در خصوص ماده 75 جهت جلوگیری از خدعه مرتکبین در انتقال اموال خود به نام بستگان در این جا نیز مصداق پیدا می‌کند.

ماده 77: در تبصره 4 ماده 77 برای مردم این تکلیف تعیین شده که در معاملات خود مذاقه نمایند و از صحت و مشروعیت آن اطمینان حاصل کنند. این تکلیف به جهت این که در تبصره‌ی یک ماده از قانون، ذکر شده از ضمانت اجرا برخوردار نیست. لذا لازم است این الزام از طریق مکلف نمودن دفاتر ثبت اسناد و مشاوره املاک و بنگاه‌های معاملات ملکی به قید تعهدی در اوراق معاملاتی خود صورت گیرد.

ماده 78: در مورد کشف اموال جدید پس از صدور حکم، نظر بر این است که این مسئله به قصور و نارسایی در تحقیقات مقدماتی مربوط می‌شود و لذا باید همه‌ی اموال مشمول صدور حکم قبل از صدور آن شناسایی شوند. به علاوه ممکن است محکوم علیه اموالی را پس از صدور حکم، دارا شده باشد که نباید مشمول صدور حکم شود، لذا پیشنهاد زیر مطرح شده است:

عبارت «مشمول در محکومیت می‌بایستی باشد» حذف و عبارت «مربوط به دوران قبل از صدور حکم قطعی باشد» جایگزین گردد. ضمناً در عبارت سطر دوم بعد از «حکم» واژه «بدوی» اضافه و عبارت زیر به انتها افزوده گردد: «حکم اصلاحی از حیث قابلیت تجدید نظر خواهی، همانند حکم صادره اول خواهد بود.»

در خصوص ماده 79: نظر بر این است که، انجام تحقیقات مقدماتی راجع به جرم بدون اطلاع متهم و وکیل او ممکن است شائبه تضییع حقوق متهم را به همراه داشته باشد. لذا براساس ماده 128 قانون آئین دادرسی کیفری و تبصره آن که تکلیف این امر را مشخص کرده، داوران محترم پیشنهاد حذف ماده 79 را مطرح نموده‌اند.

در خصوص ماده 81: پیشنهاد گردید که ضرورتی به تغییر سیستم قضایی کشور در امر رسیدگی به جرائم مواد مخدر به نظر نمی‌رسد و محاکم فعلی انقلاب با صلاحیتی که دارند بهتر است همچنان به کار خود ادامه دهند. اما در خصوص تعدد قاضی، پیش‌بینی سه قاضی برای هر شعبه جهت رسیدگی به جرائم موضوع قانون پیشنهادی در کاهش میزان اشتباهات قضایی، مفید و مؤثر است. لذا با پذیرش این بخش از ماده پیشنهاد شد، سایر موارد پیش‌بینی شده در متن ماده 81 اصلاح شده و تبصره 2 این ماده نیز حذف گردد.

ماده 83: در خصوص مصادره اموال، پیشنهاد داوران بر این است که چون کلیه اموال متهمین پس از محکومیت به موجب حکم دادگاه مصادره می‌شود، لذا اموال دیگری برای جایگزینی به جای اموال تلف یا مصرف شده باقی نمی‌ماند. مضافاً این که در صورت مصادره اموالی که قبلاً تلف یا مصادره شده موضوع مصادره آنها منتفی می‌گردد و جایگزینی اموال دیگر، مصداق پیدا نمی‌کند. لذا پیشنهاد شده عبارت «و یا مصادره» در سطر اول و سوم از ماده 83 و نیز عبارت «موضوع حکم مصادره» از سطر دوم ماده یاد شده حذف و واژه «مزبور» جایگزین شود.

ماده 84: با توجه به این که پیش‌بینی حق اعتراض و تجدیدنظر خواهی برای ستاد با وجود مدعی‌العموم (دادستان) امری غیراصولی است، لذا پیشنهاد گردیده جملهٔ انتهایی ماده 84 حذف شود.

ماده 87: در این ماده برای مباشر مجازات سنگین‌تری نسبت به معاون تعیین شده که غیراصولی و غیرمتناسب قلمداد شده و پیشنهاد گردید: در تبصره 2، مجازات کلاهبرداری حذف و محکومیت به جزای نقدی کمتر از حد تعیین شده در صدر ماده برای مباشر البته با تعیین میزان آن جایگزین گردد.

ماده 95: در بند 1 ماده 95 اختیار تخفیف در مصادره اموال داده شده است در حالی که این امکان به موجب ماده 87، سلب شده بود. نظر داوران بر تأیید بند 1 ماده 95 است ولی با این قید که ماده 87 نیز اصلاح گردد تا این دو ماده (95 و 87) با هم هماهنگ شوند.

نظر دیگر در مورد ماده 95، این است که این ماده و تبصره‌های آن بسیار طولانی‌تر از حد متعارف است و شیوه مناسبی برای قانون‌نویسی نیست، لذا پیشنهاد شده در یک بند جهات مختلف تبدیل یا تخفیف مجازات به صورت الف - ب - ج و ... و در یک بند دیگر حدود و میزان تخفیف یا تبدیل مجازات با اعلام حداقل و حداکثر پیش‌بینی شود تا دادگاه خود با توجه به نوع و میزان همکاری متهم و این که این همکاری قبل یا بعد از دستگیری یا صدور حکم قطعی بوده است، متناسب با همان، یکی از موارد تخفیف یا تبدیل مجازات را انتخاب و اعمال نماید. همچنین گفته شده که ذکر موارد آزادی مشروط در این ماده، با توجه به این که این ماده مربوط به تبدیل و تخفیف مجازات است، صحیح نمی‌باشد. زیرا آزادی مشروط و تخفیف و تبدیل مجازات دو مقوله متفاوت از یکدیگرند و پیشنهاد شده که آزادی مشروط در ماده‌ای جداگانه پس از این ماده یا قبل از آن پیش‌بینی گردد.

در مورد ماده 96: پیشنهاد حذف این ماده با توجه به تکراری بودن آن و این که در قوانین فعلی در این خصوص پیش‌بینی‌های لازم به عمل آمده، مطرح شده است.

در خصوص ماده 97: نظر بر حذف این ماده است، چرا که در زمینه صلاحیت ذاتی، در قوانین و مقررات فعلی تعیین تکلیف شده است. از جمله ماده 219 قانون آئین دادرسی کیفری و نیز رأی وحدت رویه دیوان عالی و همچنین در لایحه رسیدگی به جرائم اطفال و نوجوانان که در نوبت رسیدگی مجلس قرار دارد، تصمیماتی مدنظر می‌باشد.

در خصوص اشکالات ماده 99 و اصلاحات مورد نظر، موارد زیر از طرف داوران در جلسات مطرح شده است:

1- پیشنهاد شده، در قانون مبارزه با مواد مخدر ضابطه تکرار جرم، ارتکاب مجدد پس از اجرای کامل مجازات جرم قبلی تعریف شود. در غیر این صورت تعدد تلقی گردد. زیرا هدف از اجرای مجازات، اصلاح مجرم است و اگر بعد از اجرای مجازات، مجرم مجدداً مرتکب همان جرم گردید باید به عنوان تکرار جرم، مشمول تشدید مجازات شود نه قبل از آن. از همین روی، میزان تشدید مجازات در تکرار جرم باید بیشتر از میزان تشدید در تعدد جرم باشد.

2- در انتهای این ماده، اعمال تخفیف در مورد تکرار جرم، بلامانع دانسته شده است، در حالی که به موجب بند 1 ماده 109 تبدیل مجازات که آن هم به نوعی تخفیف به حال مجرم است در تکرار جرم ممنوع گردیده، هر چند تخفیف و تبدیل از حیث شیوه اعمال با یکدیگر متفاوتند ولی هر دو به نوعی، تخفیف به حال مجرم تلقی می‌شود، لذا پیشنهاد شد، اگر قرار است اعمال تخفیف برای تکرار مجاز باشد، برای تبدیل مجازات نیز مجاز شود و اگر قرار بر این است که تبدیل مجازات در مورد تکرار جرم ممنوع گردد، تخفیف مجازات ممنوع شود.

ماده 104: با توجه به این که دامنه فعالیت‌های تبلیغاتی بسیار وسیع است و شامل اشخاص حقیقی و حقوقی می‌گردد و معلمان، مداحان، واعظان، اساتید، پزشکان و ... همگی ممکن است مشمول اشخاصی شوند که به نوعی در ایجاد نگرش و آگاهی در جامعه نقش دارند و با توجه به این که وسایل ارتباط جمعی از قبیل رادیو، تلویزیون، شبکه‌های ماهواره‌ای، ویدیویی، سینما، تئاتر، روزنامه، مجله، کتاب و

... همگی در زمینه تبلیغ می‌توانند نقش زیادی داشته باشند، لذا اجرای ماده 104 با مشکل مواجه می‌شود. پیشنهاد شده که ابتدای ماده به این صورت محدود شود:

«هر شخص دارای پروانه فعالیت تبلیغاتی یا اطلاع‌رسانی چنانچه به هر طریق، هر یک از جرائم موضوع این قانون را تبلیغ نماید، به جزای نقدی از ..... محکوم می‌شود.»

ماده 110: چون تکلیف تعیین مبلغ ریالی حبس بدل از جزای نقدی در قانون نحوه اجرای محکومیت مالی مصوب 1378 پیش‌بینی گردیده است، لذا ماده 110 بهتر است حذف شود.

در خصوص ماده: 112 کارشناسان براین باورند که انتخاب فرمانده نیروی انتظامی به عنوان دبیرکل ستاد مبارزه با مواد مخدر مانع از تحقق اهداف سیاست‌های کلی نظام در این زمینه می‌شود.

استدلال بر این است که مبارزه قاطع و جامع با مواد مخدر مستلزم فعالیت در عرصه‌های کاهش تقاضا و کاهش عرضه می‌باشد و به ویژه تنظیم و اجرای برنامه‌های کاهش تقاضا و ایجاد بستر فرهنگی لازم برای تغییر نگرش‌های موجود در جامعه نسبت به مواد مخدر و جلوگیری از گرایش اقشار مختلف به ویژه نوجوانان و جوانان حائز اهمیت فراوان است و این مطلوب حاصل نمی‌شود جز با مدیریت علمی بر ستاد مبارزه با مواد مخدر.

پیشنهاد براین است که دبیر ستاد، حکم معاونت ریاست جمهوری داشته باشد و از میان متخصصین که تجربه کافی در این حوزه را داشته باشد انتخاب گردد. در صورت ایجاد چینی شانس برای دبیر ستاد مبارزه با مواد مخدر می‌توان انتظار داشت وی بتواند تا هماهنگی لازم بین قوه قضائیه، دستگاه‌های اجرایی، نیروی انتظامی و ... را جلب نموده و با قوت و سرعت لازم بتواند نسبت به اتخاذ تصمیمات اقدام نماید. در خصوص تبصره 3 ماده 112 پیشنهاد شده که نظام اداری و استخدامی تابع قانون خدمات کشوری باشد.

در خصوص ماده 113: نظرات زیر مطرح شده است:

بند 1 با بند 6 از حیث محتوا شبیه است و می‌تواند در هم ادغام شود.

در خصوص تبصره 1- ضمانت اجرای عدم حضور اعضاء ستاد و یا ضمانت عدم اجرای مصوبات ستاد معلوم نیست.

مرجع تشخیص مطابقت مصوبات ستاد با قانون مبهم است.

در خصوص ماده: 115 گفته شد که نظارت بر عهده مجمع تشخیص مصلحت تصریح شود، بدیهی است که این مرجع، نهادی را به این منظور موظف خواهد نمود.

در خصوص ماده 117: نظر بر این است که چون شهرداری‌ها مکلف شدند با ستاد در امر مبارزه با مواد مخدر هماهنگ عمل کنند، موجب بهبودی ساختار و هماهنگی است اما بهتر است تبصره‌ای اضافه شود و طی آن آئین‌نامه فعالیت شهرداری‌ها در این زمینه توسط شورای عالی اسلامی استان‌ها تهیه شود و پس از تصویب در ستاد به صورت هماهنگ در کل استان‌های کشور اجرا شود.

در خصوص ماده 119: نظر کارشناسان بر این است که بند 4 این ماده حذف شود. استدلال بر این است که براساس قوانین عمومی از جمله قانون محاسبات عمومی، کلیه جریمه‌ها و وجوه حاصل از فروش اموال مصادره‌ای به خزانه واریز گردد. سپس در قوانین بودجه سنواتی، پیش‌بینی گردد که درصدی از این وجوه در اختیار ستاد مبارزه با مواد مخدر قرار گیرد. در این صورت دستگاه‌های ناظر بهتر می‌توانند وظایف مربوط به نظارت بر درآمد و هزینه‌های کشور را به انجام رسانند و باب هرگونه افراط و تفریط بسته می‌شود.

در خصوص ماده 120: گفته شده که صدر ماده توضیح‌واضحات است و نیازی به مطرح شدن در قانون نیست، همچنین در خصوص موارد انصراف نیز نظر بر این است که بهتر است این موارد احصاء شوند.

پیوست یک
سیاست‌های کلی نظام در امر مبارزه با مواد مخدر،
روانگردان و پیش‌سازهای آن

- 1 - مبارزه‌ی فراگیر و قاطع علیه‌ی کلیه‌ی فعالیت‌ها و اقدامات غیرقانونی مرتبط با مواد مخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها از قبیل کشت، تولید، ورود، صدور، نگهداری و عرضه‌ی مواد.
- 2 - تقویت، توسعه، تجهیز و استفاده‌ی فراگیر از امکانات اطلاعاتی، نظامی، انتظامی و قضایی برای شناسایی و تعقیب و انهدام شبکه‌ها و مقابله با عوامل اصلی داخلی و بین‌المللی مرتبط با مواد مخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها.
- 3 - تقویت، تجهیز و توسعه‌ی یگان‌ها و مکانیزه کردن سامانه‌های کنترلی و تمرکز اطلاعات به منظور کنترل مرزها و مبادی ورودی کشور و جلوگیری از اقدامات غیرقانونی مرتبط با مواد مخدر، روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها و تقویت ساختار تخصصی مبارزه با مواد مخدر در نیروی انتظامی و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط.
- 4 - اتخاذ راهکارهای پیشگیرانه در مقابله با تهدیدات و آسیب‌های ناشی از مواد مخدر و روان‌گردان با بهره‌گیری از امکانات دولتی و غیردولتی با تأکید بر تقویت باورهای دینی مردم و اقدامات فرهنگی، هنری، ورزشی، آموزشی و تبلیغاتی در محیط خانواده، کار، آموزش و تربیت و مراکز فرهنگی و عمومی.
- 5 - جرم‌انگاری مصرف مواد مخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها جز در موارد علمی، پزشکی، صنعتی و برنامه‌های مصوب درمان و کاهش آسیب.
- 6 - ایجاد و گسترش امکانات عمومی تشخیص، درمان، بازتوانی و اتخاذ تدابیر علمی جامع و فراگیر با هدف:
  - 6-1 - درمان و بازتوانی مصرف‌کنندگان.
  - 6-2 - کاهش آسیب‌ها.
  - 6-3 - جلوگیری از تغییر الگوی مصرف از مواد کم‌خطر به مواد پرخطر.

- 7 - اتخاذ تدابیر لازم برای حمایت‌های اجتماعی پس از درمان مبتلایان به مواد مخدر و انواع روان‌گردان در زمینه‌ی اشتغال، اوقات فراغت، ارائه‌ی خدمات مشاوره و پزشکی و حمایت‌های حقوقی و اجتماعی برای افراد بازتوانی شده و خانواده‌های آنها.
- 8 - تقویت و ارتقاء دیپلماسی منطقه‌ای و جهانی مرتبط با مواد مخدر و روان‌گردان در جهت:
- 8 - 1 - هدفمند کردن مناسبات.
- 8 - 2 - مشارکت فعال در تصمیم‌سازی‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات مربوط.
- 8 - 3 - بهره‌برداری از تجارب و امکانات فنی، پشتیبانی و اقتصادی کشورهای دیگر و سازمان‌های بین‌المللی.
- 8-4 - فراهم کردن زمینه‌ی اقدام مشترک در جلوگیری از ترانزیت مواد مخدر.
- 9 - اتخاذ تدابیر لازم برای حضور و مشارکت جدی مردم و خانواده‌ها در زمینه‌های پیشگیری، کاهش آسیب و درمان معتادان.
- 10 - توسعه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای در امر مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان و پیشگیری و درمان معتادان با تکیه بر دانش روز دنیا و استفاده از ظرفیت‌های علمی و تخصصی ذی‌ربط در کشور.
- 11 - ارتقاء و اصلاح ساختار مدیریت مبارزه با موادمخدر و روان‌گردان به منظور تحقق سیاست‌های کلی نظام و سرعت بخشیدن به فعالیت‌ها و هماهنگی در اتخاذ سیاست‌های عملیاتی و کلیه‌ی اقدامات اجرایی و قضایی و حقوقی.

پیوست دو¹
متن پیش نویس اصلاحی قانون مبارزه با مواد مخدر،
ویرایش سوم، 20-11-1387

متن اصلاحی قانون مبارزه با مواد مخدر، روان گردان و پیش سازها

1- برای مطالعه متن قانون به این پژوهش مراجعه شود:

معصومی راد، رضا (1388) ارزیابی اثر بخشی سیاست های کای مبارزه با مواد مخدر در پیش نویس اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و روانگردان ها و پیش ساز ها، کمیته مبارزه با مواد مخدر دبیر خانه مجمع تشخیص مصلحت نظام.